Erzincan ve Yöresi Ağızlarında -sA Enklitiği

The -sA Enclitic in the Dialects of Erzincan and its Locality

*Turgut BAYDAR**

ÖZET

Türkçede bazı nedenlerden dolayı enklitik edatlarına ve eklerine rastlanmaktadır. Bu durum hem standart dilde hem de ağızlarda kendini göstermektedir. Erzincan ve yöresi ağızlarında da bazı kelimelerde -sA enklitiği görülmektedir.

Bu çalışmada Erzincan ve yöresi ağızlarında -sA enklitiği alan bazı kelimelerin yapısı üzerinde durulmuş; söz konusu kelimelerdeki -sA enklitiğinin nedenleri izah edilmeye çalışılmıştır.

•

ANAHTAR KELİMELER

Erzincan ve yöresi ağızları, enklitik, -sA enklitiği.

•

ABSTRACT

There are postpositions and affixes of enclitic that are encountered in Turkish because of some reasons. This situation can be observed in both the standard language and dialects. Similarly, the -sA enclitic can be seen in some words in the dialects of Erzincan and its locality.

In this study, it is emphasized the structure of some words in the dialects of Erzincan and its locality that have the -sA enclitic, and it is tried to be explained the causes of the -sA enclitic in the aforesaid words.

•

KEY WORDS

the dialects of Erzincan and its locality, enclitic, the -sA enclitic.

*Yrd. Doç. Dr., *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü*

Türkçede bazı ekler ve edatlar eklendikleri kelimeleri özellikle pekiştirmekte; bunun yanı sıra da istek, benzetme, olasılık vb. anlamlarıyla etkilemektedirler.

Erzincan ve yöresi ağızlarında da *yapmaz-sa-n**-sa**, geçer-se-m**-se**, durmaz- sa-n**-sa**, çalışmaz-sa-n**-sa**, aramaz-sa-m**-sa*** gibi yapılarda *-sA,* geldiği kelimenin anlamını pekiştiren bir enklitik[1] olarak kullanılmaktadır.

Türkçede şart ekinin yargı bildirmediği[2] öteden beri araştırmacılar tarafından ifade edilen bir durumdur. Muharrem Ergin, şart kipi hakkında şunları söylemektedir: *Bu ek de yalnız şekil ifade eden bir ektir. Tasarlama kiplerinden biri olan şart şeklini meydana getirir. Hareketin şart şeklinde tasarlandığını, şart olarak düşünüldüğünü anlatmak için fiil kök ve gövdelerine şart eki eklenir.*

Şart şekli en tipik bir tasarlama kipidir. Bu kipte fiil şarta bağlandığı için hiçbir hüküm ifade etmez; hiçbir dilek, istek, temenni, zorlama anlatmaz. Yalnız isteksiz, dileksiz mücerret bir tasarlama ifade eder. Şart şeklinin hiçbir hüküm taşımayan bu karakteri ile bütün fiil kipleri içinde çok farklı bir durumu vardır. İleride cümle bahsinde de göreceğimiz gibi, bütün fiil çekimleri müstakil cümle yapabildikleri hâlde şart şekli şart fonksiyonu ile hükümlü müstakil bir cümle değil, ancak hüküm taşımayan bağlı bir cümle kurabilmektedir (Ergin 1989: 292-293)[3].

-sA eki şart işlevindeyken ifadede çeşitli boşluklar açmakta ve mesajın tamamlanması için *-sA* eki ile çekime girmiş fiilin dışında başka bir kip eki ile çekimlenmiş bir yüklem aranmaktadır. Şöyle ki *Ahmet çalışsa / çalışırsa*… bu *çalışsa* ya da *çalışırsa* ifadeleri tam olarak bitmişlik bildirmemektedir. Dolayısıyla zihinlerde tamamlanmayı bekleyen boşluklar vardır ve bu boşluklar da *Ahmet çalışsa başarır* ya da *Ahmet çalışırsa başaracak* gibi *-sA* ekli fiiller dışında başka kip ekleri ile çekimlenecek yüklemlere ihtiyaç duymaktadır.

---

1 Enklitik terimi hakkında geniş bilgi için bk. Ahmet Bican Ercilasun (2008), "La Enklitiği ve Türkçede Bir 'Pekiştirme Enklitiği' Teorisi", Ankara: *Dil Araştırmaları Dergisi*, S.: 2, Bahar, s.37-58

2 Ekin dilek anlamında kullanıldığı cümlelerde yargı bildirebildiği bilinmektedir. Örnek olarak bk. Zeynep Korkmaz (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri -Şekil Bilgisi-*, Ankara: TDK Yay., s.676-693

3 *-sA* eki ile ilgili olarak ayrıca bk. Gürer Gülsevin, (1990), "Türkçede *-sa* Şart Gerundiumu Üzerine", Ankara: *Türk Dili*, S.: 467, s.276-279; Leylâ Karahan (1994), "*-sa, -se* Eki Hakkında", Ankara: *Türk Dili*, S.: 516, s.471-474

-sA ekli yapılarda şart anlamını kuvvetlendirmek için standart dilde *eğer* edatına başvurulur. Bazı ağızlarda ise kuvvetlendirme *-sA* enklitiği ile yapılır. Erzincan ve yöresi ağızlarında *-sA* enklitiğinin olduğu yapılarda iki önemli husus dikkati çekmektedir. Birincisi, bu yapılarda *-sA* şart ekinin mutlaka bir haber kipi ekinden sonra gelmesidir. İkincisi ise bu haber kipinin kesinlikle geniş zaman; sıklıkla da geniş zamanın olumsuzu olmasıdır. Yani sıralanış; geniş zamanın olumlu veya olumsuz kipi, şart eki ve *-sA* enklitiği şeklinde olmaktadır.

Erzincan ve yöresi ağızlarındaki bu tarz kullanımlar standart dilde böyle ifade edilmezler. *durmazsansa, yapmazsansa, çalışmazsansa* gibi yapılar standart dilde şu şekilde ifade edilir:

→***Eğer*** *durmazsan çarparsın.*

→***Eğer*** *çalışmazsan kazanamazsın.*

→***Eğer*** *dediğim gibi yapmazsan çok üzüleceksin.*

Eğer, şartın daha etkili olması istendiğinde genellikle cümlenin başına getirilir ve böylece şart anlamı vurgulanmış / pekiştirilmiş olur. Ergin, *eğer* bağlacının bu işlevi hakkında şu bilgiyi vermektedir: *eğer, ger, şâyed. Bunlar şart ifade eden veya şartı kuvvetlendiren edatlardır. Başına geldikleri cümleyi daha sonraki cümle veya cümlelere bağlarlar. Hepsi yabancı asıllıdır* (Ergin 1989: 334-335).[4]

Erzincan ve yöresi ağızlarında ise cümle başına *eğer* bağlacı getirilmeden şartın şart anlamı vurgulanmak / pekiştirilmek istenmekte ve bu da *-sA* enklitiği ile sağlanmaktadır. Söz konusu yöredeki bu yapılar, o yöre ağızlarının karakteristik özelliğidir. Aslında

→*Eğer frene basmazsan çarparsın* yerine

→*Frene basmazsansa çarparsın* denilerek bir tasarruf sağlanmış olmaktadır. Verilmek istenen mesajı kuvvetlendirmek için fazladan bir kelime daha kullanmak yerine aynı mesajı aynı kuvvette vermek / pekiştirmek üzere bir eke başvurulmaktadır.

Türkçede katmerli çekimler hikâyenin şartı ve rivayetin şartı şeklindedir. Şartın şartı şeklindeki çekimlere standart dilde rastlanmaz. Bu yönüyle Erzincan ve yöresi ağızlarında görülen bu yapı standart dildeki katmerli çekimlerden ayrılır. Ayrıca standart dildeki hikâyenin şartı ve rivayetin şartı şeklinde görü-

---

4 Farsça olan *eğer* bağlacının şartı kuvvetlendirme işlevi için ayrıca bk. *Türkçe Sözlük* (2005), Ankara: TDK Yay., 10. bs., s.604; *Örnekleriyle Türkçe Sözlük* (2000), Ankara: MEB Yay., 2. bs., s.787

len katmerli çekimler de bu yapıyla karıştırılmamalıdır. Çünkü o yapılardaki -*sA* ekleri *eğer* bağlacı ile bir paralellik arz etmez.

Bu makale üzerinde çalıştığım süreçte Erzincan'ın Tercan ilçesinden bir öğrenciden duyduğum bu yapıların geçtiği şu iki cümleyi de burada vermek istiyorum.

→*Bu dersi geçersem**se** üst sınıfta okuyabileceğim. / Geçemezsem**se** dönem tekrarı yapacağım*.

Diğer örnekler gibi bu iki cümlenin de açıkça gösterdiği gibi en sona gelen -*sA* ekleri *eğer* bağlacının yerini tutmakta ve şart anlamını kuvvetlendiren bir enklitik olarak görev yapmaktadır.

Öğrenci, aynı cümleleri şu şekilde ifade etseydi cümleler yine aynı mesajı verirdi. Yani katmerli çekimi yapan -*sA* enklitiği ile *eğer* bağlacı arasındaki denklik bu örneklerde de dikkatleri çekmektedir:

→***Eğer** bu dersi geçersem üst sınıfta okuyabileceğim. / **Eğer** geçemezsem dönem tekrarı yapacağım*.

Mukim Sağır *Erzincan ve Yöresi Ağızları* isimli çalışmasının *Ek-Fiil* başlığının *Şart Kipi* alt başlığında konu ile ilgili *Tüm ağız gruplarında I. ve II. teklik şahısların kip ekleri şahıs ekinden sonra tekrarlanmaktadır* diyerek *ėyisemse, a□rabaysamsa, böyüksemse, şeysemse* örneklerini vermiştir (Sağır 1995: 159).[5]

Efrasiyap Gemalmaz *Erzurum İli Ağızları* isimli çalışmasının birinci cildinin *Ek-Fiil (veya Bildirme Ekleri)* bölümünde şunları söylemektedir:

Ek-fiilin şartı şahıslara göre şöyledir:

Daha çok Yukarı Karasu ve Yukarı Aras ağızlarında Teklik 3. şahıs dışında, şart eki şahıs ekinden sonra tekrarlanır.

Bu olayla Çoruhboyu ağızlarında hemen hemen hiç karşılaşılmaz.

ağayısamsa / ağaysamsa / ağayisemse

baciyısamsa / baciysamsa / baciyisemse

guziyısamsa / guziysamsa / guziyisemse… (Gemalmaz 1995: 331-337).

---

5 Sağır, aynı alt başlığın devamında diğer şahıslarda da şart ekinin şahıs ekinden sonra bir daha tekrarlandığını ifade etmiştir. bk. Mukim Sağır (1995) *Erzincan ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yay., s.159-160

Araştırmacı yine aynı çalışmasının *Birleşik Kipler* bölümünde de *Bölgemiz ağızlarında Şart Birleşik Kipinin Görülen Geçmiş Zaman (örn.: aldiyisamsa), Öğrenilen Geçmiş Zaman (örn.: almişisamsa), Şimdiki Zaman (örn.: alirsamsa), Gelecek Zaman (örn.: alacasamsa), Geniş Zaman (örn.: alırsamsa), Gereklilik (örn.. almaliyisamsa) kipleri kullanılır* demektedir (Gemalmaz 1995: 374).

Gemalmaz'ın verdiği bilgilerden ve örneklerden de açıkça anlaşılacağı gibi *-sA* enklitiği sadece Erzincan ve yöresi ağızlarında değil Erzurum ağızlarında da görülmektedir. Hatta aynı yapının Kars ili ağızlarında da geçtiğini Ahmet Bican Ercilasun *Arpaçay Köylerinden Derlemeler* isimli eserin *İnceleme* bölümünün *Eylemlerin Birleşik Çekimleri* alt başlığında …. *Bazen de, çevre yerli ağızlarında olduğu gibi, koşul eki tekrarlanmaktadır: getirersense* diyerek bu yapıdan bahsetmiştir (Ercilasun 1998: 21).

Leylâ Karahan da *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* isimli eserinde Doğu Grubu ağızlarının Kuzeydoğu Grubu ile Batı Grubu ağızlarından hangi özelliklerle ayrıldığından bahsederken *Erzurum, Van, Muş, Ağrı, Diyarbakır, Urfa ağızlarındaki "sorarsamse, bırarırsınsa, baciysasa" gibi kelimelerde kip ve şahıs eklerinin sıralanışı ilgi çekicidir* demiş, bu tür kullanılışa ve bu durumun bulunduğu ağızlara dikkatleri çekmişti (Karahan 1996: 56-57).

Leylâ Karahan'ın verdiği bilgilerden yola çıkarak aynı yapının Doğu Grubu ağızlarından Diyarbakır ağzında *Siz bān bi alabalı bulursaz**sa**, ben bu yarayi rahat ẹderem* (Erten 1994: 58) ve Urfa ağzında *vuracahsansa, düşecasansa* (Edip 1991: 53-54) geçtiğini de tespit ettik.

Yani bu açıklamalar ve örneklerden *-sA* enklitiğinin sadece Erzincan ve yöresi ağızlarında görülen bir durum olmadığı Doğu Grubu ağızlarının bir özelliği olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Yukarıda Erzincan ve yöresi ağızlarında *-sA* enklitiğinin olduğu yapılarda iki önemli husustan bahsetmiştik. Bunlardan birincisinin bu yapılarda *-sA* şart ekinin mutlaka bir kip ekinden sonra gelmesi; diğerinin de bu kip ekinin kesinlikle geniş zaman, sıklıkla da geniş zamanın olumsuzu olmasıydı. Diğer Doğu Grubu ağızlarında da yapı bu şekildedir. Urfa ağzındaki kullanılışı Erzincan ve diğer Doğu Grubu ağızlarından şu yönüyle farklıdır. Şöyle ki; *vuracahsansa, düşecasansa* (Edip 1991: 53-54) örneklerinde *-sA* şart eki gelecek zaman üzerine gelmiştir. Yani Urfa ağzındaki sıralanış; gelecek zaman kipi, şart eki ve *-sA* enklitiği şeklinde de olabilmektedir. Aynı farklı sıralanışlar Gemalmaz'ın (Gemalmaz 1995: 374) verdiği örneklerde de dikkatleri çekmişti. Yalnız şunu da hemen belirtelim Astrid Menz, *Gemalmaz'ın* ***derlediği metinlerdeki*** *şart ekli ör-*

neklere bakarsak bu çiftlemenin çoğunlukla geniş zaman ekiyle beraber oluştuğunu görürüz. Metinlerde, şart eki gelecek zaman ve görülen geçmiş zaman ekleriyle beraberken, çiftleme olmuyor diyerek derlenen metinlerdeki ek sıralamasının Erzincan ağzındaki gibi olduğuna dikkatleri çekmiştir (Menz 2004: 2116). Yani Gemalmaz'ın çalışmasının *Giriş* kısmında da ifade edildiğ gibi çekimler, önceden tespit edilen bazı isim ve fiillerin soruşturma yoluyla oluşturulmuş çekimleridir. Urfa ağzında Edip'in verdiği örnekler herhangi bir metne gönderme yapılmadan sıralanmıştır. Buradan bunların da soruşturma yoluyla çekimlendiği ortaya çıkmaktadır. Ercilasun'un verdiği örneğe de dikkat edilirse oradaki sıralanışın da Erzincan ağzındakiyle paralel kullanıldığı fark edilecektir (*getirersense*).

Doğu Grubu ağızlarından Erzurum ağzında da kullanılan bu yapıya Menz de dikkatleri çeker ve konu hakkında, *Tietze Azerice için şart kipiyle ilgili değişiklikler tespit etti. Fakat Azericede kip ve şahıs eklerinin sıralanışının değiştiğini söylemek gerçekten mümkün çünkü tekil 1. şahıs ediremse'dir, Erzurum'da ise bu sözcük edirsemse şeklinde kullanılır. Tietze bu sıralanış değişmesini 2. şahıs ekinin geniş ünlülü olmasına bağlar* der (Menz 2004: 2116). Menz çalışmasında *Tietze sıralanış değişimi göstermeyen bir örneği çözümlerken şöyle diyor: "Yan tümce bağlaç ägär ile zaten işaretlenmiş, böylece bu durumda 'eğer -bilirsen'i sadece bildiren '-bilirsin'den ayırması gereksizdir." Demek ki, eğer bağlacı varsa şart anlamı zaten açık olduğundan dolayı eklerin sıralanış değişimi gerekmiyor* (Menz 2004: 2116) diyerek Tietze'nin görüşünü aktarmış; ardından da *Aynı durumu Erzurum ağızlarından derlenmiş metinlerde de görürüz: eğer ile başlayan şart tümcelerinde çift şart eki bulunmaz* demiştir (Menz 2004: 2116). Menz ile Tietze'nin ikinci defa tekrarlanan *-sA* ekinin *eğer* bağlacı ile işlev eşitliği olduğunu, denk olduğunu kabul etmeleri önemlidir.

Menz, Erzurum ağzındaki bu yapının nedenini 2. teklik şahsın ünlüsünün geniş olmasına bağlar ve *Erzurum ağzında da bence söz konusu değişiklik geniş zaman teklik 2. şahsın geniş ünlüsünden ve dolayısıyla şart ekiyle eş sesliliğinden kaynaklanır…. Böylelikle sorarsamsa, kesersıXsa gibi şekiller ortaya çıkmış olsa gerek* şeklinde izah eder (Menz 2004: 2116). Ancak *olsa gerek* ifadesinden Menz'in bu konuda çok da net bir fikri olmadığı sonucunu çıkartabiliriz. Çalışmasının sonundaki ifadeleri de bu konuda tam manasıyla karar veremediğini göstermektedir. Şöyle ki; *Sonuç olarak, hem Azericedeki sıralanış değişimi hem de Erzurum ağızlarındaki çift şart eki, eş seslilikten kaynaklanan anlam belirsizliğinin giderilmesi için kullanıma girmiş olsa gerektir* şeklinde daha önceki ifadesine paralel bir ifadede bulunmuştur (Menz 2004: 2117).

Menz'in ve Tietze'nin ifadelerinde ilginç olan bir yön bu yapının sadece fonetik sebeplere dayandırılması, en ilgincinin de Tietze'nin bu ekin *eğer* bağlacı ile denkliğine değinmesi; ancak bunun bir anlam pekiştirici olarak yani bir enklitik olarak kullanıldığından bahsetmemiş olmasıdır. Elbette böyle bir yapının başlangıçta fonetik nedenlerden kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir; ancak bunun sadece eş seslilikten kaynaklanan anlam belirsizliğinin giderilmesi için kullanıldığının düşünülmesi bize çok ikna edici gelmemektedir.

Ahmet Bican Ercilasun, "*La Enklitiği ve Türkçede Bir "Pekiştirme Enklitiği" Teorisi* isimli makalesinde "….*Erdal'ın sınıflandırması içinde bizim konumuzu ilgilendiren dördüncü maddedir. Bugünkü Türkiye Türkçesinden mI, dA, Dır ve (y)sA'yı bu gruba sokan Erdal bunların "highlighting elements" (dikkat çekmek üzere kullanılan unsurlar) olarak adlandırılabileceğini ifade eder. Bunlara daha kısa bir ifadeyle pekiştirici unsurlar,* ***"pekiştirme enklitikleri"*** *diyebiliriz*. (Ercilasun 2008: 44) şekline bir açıklama yapmakta ve *-sA'*yı da enklitikler arasında saymaktadır (Ercilasun 2008: 45).[6]

Bu kullanılış özelliğinin Doğu Grubu ağızlarının karakteristik bir özelliği olduğunu belirtmiştik. Ancak burada şöyle bir durumun da açıklığa kavuşturulması gerekir diye düşünmekteyiz. Bu yapı neden diğer ağız gruplarında değil de sadece Doğu Grubu ağızlarında görülmektedir?

Bu konuda Ahmet Bican Ercilasun *Arpaçay Köylerinden Derlemeler* isimli eserin *İnceleme* bölümünün sonunda yaptığı değerlendirmede, *Bizim çevre yerli ağızları diye adlandırdığımız Kars, Erzurum, Ardahan-Posof ve diğer bazı Doğu Anadolu ağızları da aslında çok geniş anlamıyla Azerî ağzı içinde düşünülebilir,* (Ercilasun 1998: 23) demiş ve Doğu Grubu ağızlarının Azerbaycan Türkçesi ve onun ağızlarıyla ilgili olabileceği gerçeğine dikkatleri çekmiştir.

Leylâ Karahan da *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* isimli eserinin *Sonuç* bölümünde aynı yönde açıklamalar yapar ve *Anadolu ağızları, doğuda Azerbaycan, güneyde Irak Türkmenleri ve kuzeybatıda Rumeli ağızları ile bağlantılıdır.*

Doğu Grubu ağızlarında, Azerbaycan Türkçesinin etkisi kuvvetli bir şekilde hissedilir. M. Şiraliyev'in Azerbaycan ağızlarının tasnifinde, Doğu Grubu ağızları da bulunmaktadır, der (Karahan 1996: 180). Bu önemli açıklamaları *Çağdaş Türk Lehçeleri* isimli çalışmadaki *almışsamsa, almışsansa* örnekleri teyit etmektedir. Gerçi her ne kadar söz konusu örneklerdeki bu yapıya dikkat çekilmemiş olsa ve bu

---

6 Yine bu görüşe paralel ifadeler için bk. Habibe Yazıcı Ersoy (2011), "Başkurt Türkçesinde *-sX ve -hAnA Kiplik İşaretleyicileri*", Ankara, *Dil Araştırmaları Dergisi*, S.: 8, Bahar, s.51-76

durum kip ve şahıs ekleri yer değiştirebilir diye ifade edilmiş (Buran-Alkaya 2001: 57) olsa da burada dikkati çeken en önemli şey *-sA* enklitiğinin Azerbayacan Türkçesinde de kullanılmasıdır. Türkiye Türkçesi Doğu Grubu ağızlarında olduğu gibi Azerbaycan Türkçesi için verilen örneklerdeki *-sA* enklitiği *eğer* bağlacı denkliği dikkatlerden kaçmamıştır.

Sonuç

Sonuç olarak *-sA,* enklitik olarak kullanılan bir ektir. *-sA* enklitiği hem Erzincan ve yöresi ağızlarında hem de diğer Doğu Grubu ağızlarında bir pekiştirici unsur olarak kullanılmaktadır.

-sA enklitiğinin sadece fiillere değil, isimlere de gelebildiği; *eğer* bağlacı ile eş işlevde kullanıldığı, yukarıdaki açıklamalardan ve örneklerden anlaşılmaktadır. Yine eldeki verilerden yola çıkarak, Azerbaycan Türkçesi ağızlarının bu yapının Erzincan ve yöresi ağızlarındaki varlığına etkisinin olduğu düşüncesindeyiz. ©

KAYNAKLAR

Banguoğlu, Tahsin (1995), *Türkçenin Grameri*, 4. bs., Ankara: TDK Yay.

Barutçu Özönder, F. Sema (2001), "Türkçede Enklitik Edatları Üzerine: ÇI / ÇU", Ankara: *Kök Araştırmalar*, C. III, S.: 2, Güz, s.75-86

Baydar, Turgut (2010), "*Yokturdur* Üzerine", Ankara: *Türk Dili*, S.: 702, s.1221-1222

Benzer, Ahmet (2010), "-sA Ekinin İşlevleri ve Dilek-Şart Ayrımı", Konya: *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.:28, Güz, s.131-140

Buran, Ahmet; Alkaya, Ercan (2001), *Çağdaş Türk Lehçeleri*, 2. bs., Ankara: Akçağ Yay.

Develi, Hayati (1997) "{sA} Morfemli Yardımcı Cümleler", Ankara: *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1995*, s.115-152

Edip (Kürkçüoğlu), Urfalı Kemal (1991), *Urfa Ağzı*, Ankara: TDK Yay.

Ediskun, Haydar (1992), *Türk Dilbilgisi*, 4.bs., İstanbul: Remzi Kitabevi

Ercilasun, Ahmet Bican (1983), *Kars İli Ağızları -Ses Bilgisi-*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yay.

Ercilasun, Ahmet Bican (2008), "La Enklitiği ve Türkçede Bir 'Pekiştirme Enklitiği' Teorisi", Ankara: *Dil Araştırmaları Dergisi*, S.: 2, Bahar, s.37-58

Ergin, Muharrem (1989), *Türk Dil Bilgisi*, 18. bs., İstanbul: Bayrak Yay.

Erten, Münir (1994), *Diyarbakır Ağzı*, Ankara: TDK Yay.

Gemalmaz, Efrasiyap (1995), *Erzurum İli Ağızları*, 2. bs., Ankara: TDK Yay., 1. C.

Gülsevin, Gürer (1990), "Türkçede *-sa* Şart Gerundiumu Üzerine", Ankara: *Türk Dili*, S.: 467, s.276-279

Gülsevin, Gürer (2000), "Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine", Ankara: *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten- 1997*, s.215-224

Hatiboğlu, Vecihe (1954), "Şart Kipi", *Türk Dili*, C.III, Ankara: TDK Yay., s.254-258

Kara, Ruhi (1996), *Erzincan Masalları (Metinler, İncelemeler),* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Karahan, Leylâ (1994), "*-sa, -se* Eki Hakkında", Ankara: *Türk Dili*, S.: 516, s.471-474

Karahan, Leylâ (1996), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yay.

Karahan, Leylâ (1999), "Fiil Terimi Üzerine", Ankara: *Türk Gramerinin Sorunları II*, TDK Yay., s.47-55

Korkmaz, Zeynep (1995), "-sa/-se Dilek-Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.I, Ankara: TDK Yay., s.160-167

Korkmaz, Zeynep (1994), *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları,* 3. bs., Ankara: TDK Yay.

Korkmaz, Zeynep (1995), "Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar,* C.I, Ankara: TDK Yay., s.85-90

Korkmaz, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi-*, Ankara: TDK Yay.

Korkmaz, Zeynep (2003), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, 2. bs., Ankara: TDK Yay.

Menz, Astrid (2004), "Türkiye Türkçesinin Ağızlarında Yakıştırma (Örnekseme) Yoluyla Oluşan Biçimbirimsel Özellikler", *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı II,* 20-26 Eylül 2004, Ankara: TDK Yay., s.2113-2118

Nalbant, Mehmet Vefa (2004), "Türkçede Enklitik Edatı LA", *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı II,* 20-26 Eylül 2004, Ankara: TDK Yay., s.2157-2173

Olcay, Selâhattin (1966), *Erzurum Ağzı*, Ankara

Olcay, Selâhattin; Ercilasun, Ahmet B.; Aslan, Ensar (1998), *Arpaçay Köylerinden Derlemeler,* Ankara: TDK Yay.

Örnekleriyle Türkçe Sözlük (2000), Ankara: MEB Yay., 2. bs.

Özdemir, Emin (1968), "Türkçede Fiillerin Çekimlenişine Toplu Bir Bakış", Ankara: *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1967*, s.177-203

Sağır, Mukim (1995), *Erzincan ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yay.

Şahin, Hatice (2003), "Birleşik Çekimli Fiillerin Zaman ve Anlam Açısından Gösterdiği Çeşitlilikler", Bursa: *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.: 4, s.157-168

Türkçe Sözlük (2005), Ankara: TDK Yay., 10. bs.

Türkyılmaz, Fatma (1999), *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, Ankara: TDK Yay.

Üstünova, Kerime (2004), "Dilek Kiplerinde Zaman Kavramı", Ankara: *Türk Dili*, S.: 635, s.678-686

Yazıcı Ersoy, Habibe (2011), "Başkurt Türkçesinde *-sX ve -hAnA Kiplik İşaretleyicileri*", Ankara: *Dil Araştırmaları Dergisi*, S.: 8, Bahar, s.51-76